(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

मुंबई उच्च न्यायालय

साधारण मूळ दिवाणी अधिकारिता

लवाद अर्ज (एल) क्रमांक – १८४४१/२०२३

मेसर्स सागर ट्विस्टर्स
त्याच्या अधिकृत स्वाक्षरीकर्त्याद्वारे
श्री. रमेश महाडीक,
कार्यालयीन पत्ता - भूखंड क्रमांक ११८/सी, पांडुरंग
वाडी, एक्का लोढा जवळ, मीरा रोड (पूर्व),
जिल्हा - ठाणे - ४०११०४ ..... **अर्जदार**

- विरुद्ध -

१ महानगर गॅस लिमिटेड
कार्यालय - एमजीएल हाऊस, ब्लॉक जी-३३,
वांद्रे कुर्ला संकुल, वांद्रे (पूर्व),
मुंबई - ४०० ०५१.

२. डीजीएम (वाणिज्यिक)
महानगर गॅस लिमिटेड,
एमजीएल हाऊस, ब्लॉक जी-३३, वांद्रे कुर्ला
संकुल, वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१. ..... **उत्तरवादी**

अर्जदारासाठी, श्री. प्रदीप पाटील यांच्या निर्देशाखाली श्री. यशोदीप देशमुख यांच्यसमवेत श्री. विश्वनाथ पाटील.

उत्तरवादीसाठी, कोणीही नाही.

न्यायमंच : न्यायमूर्ति अद्वैत एम. सेठना

तारीख : २८ जानेवारी २०२५

<u>मौखिक न्यायनिर्णय :</u>

१. हा अर्ज लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ (थोडक्यात "**एसीए**") च्या कलम ११ अन्वये दाखल करण्यात आला आहे, ज्यामध्ये पुढील ठोस अनुतोष मागण्यासाठी प्रार्थना करण्यात आली आहे :-

> *"बी. या माननीय न्यायालयाला विनंती करण्यात येत आहे की त्यांनी लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ च्या कलम ११ अन्वये अधिकारांचा वापर करण्यास आणि अर्जदार आणि उत्तरवादी यांच्यात निर्माण झालेले विवाद आणि मतभेद सोडवण्यासाठी आणि मध्यस्थी करण्यासाठी वकिलांच्या अधिसूचित यादीमधून लवादाची एकमेव लवाद म्हणून नियुक्ती करण्याची कृपा करावी.”*

(ए) तथ्यात्मक सारणी :-

२. या अर्जाच्या निर्णयासाठी आवश्यक असलेली संबंधित तथ्ये खालीलप्रमाणे आहेत.

३. अर्जदार ही १९८७ पासून 'मेसर्स सागर ट्विस्टर्स' च्या नावाने नोंदणीकृत एक भागीदारी संस्था आहे, जिचे नोंदणीकृत कार्यालय आणि कारखाना कारण शीर्षकामध्ये नमूद केलेल्या पत्त्यावर आहे. हे पॉलिस्टर आणि पॉलिस्टर फिलामेंट यार्नमध्ये प्रिंट, स्पेस डायड उत्पादनात गुंतलेले आहे.

४. उत्तरवादी क्र. १ - महानगर गॅस लिमिटेड (थोडक्यात '**एमजीएल**') ही ८ मे १९९५ रोजी स्थापन झालेली नैसर्गिक वायू वितरण कंपनी आहे, जिचे नोंदणीकृत कार्यालय कारण शीर्षकामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे आहे. उत्तरवादी क्र. २ हा उत्तरवादी क्र. १ च्या वाणिज्यिक व्यवहारांचा प्रभारी आहे आणि तो दैनंदिन व्यवहार पाहतो आणि त्यांच्या ग्राहकांना पाईप्ड नॅचरल गॅस (थोडक्यात "**पीएनजी**") वाणिज्यिक जोडणी हाताळण्यासाठी, वाटाघाटी करण्यासाठी, स्थापित करण्यासाठी आणि मंजूर करण्यासाठी अधिकृत आहे.

५. पक्षांमधील प्रस्तुत विवाद वाणिज्यिक पीएनजी जोडणी मिळवण्याच्या नोंदणी अर्ज/कराराशी संबंधित आहे. उक्त नोंदणी अर्ज/करारामध्ये उक्त नोंदणी अर्ज/कराराच्या खंड १६ मध्ये नमूद केलेला लवाद करार आहे.

६. मी अर्जदाराच्या विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकले आहे आणि त्याच्या मदतीने अभिलेखांचे अवलोकन केलेले आहे.

७. अगदी सुरुवातीला, हे लक्षात घेतले पाहिजे की उत्तरवादींसाठी कोणीही हजर झालेले नाही. ही वस्तुस्थिती असूनही, अर्जदाराने १० जानेवारी २०२५ रोजी दाखल केलेल्या सेवेच्या शपथपत्रात, २५ ऑक्टोबर २०२५ रोजीच्या या न्यायालयाच्या आदेशानुसार अर्जदाराने प्रभावित केलेल्या उत्तरवादींना सेवा पूर्ण झाल्याचे सूचित केले आहे. यानंतर २९ नोव्हेंबर २०२४ रोजी या न्यायालयाने आणखी एक आदेश दिला, ज्यामध्ये कलम ११ एसीए अंतर्गत हा अर्ज ३ जानेवारी २०२५ पर्यंत तहकूब करण्यात आला आणि अर्जदाराला पुढील सुनावणीच्या तारखेपूर्वी उत्तरवादींना सकारात्मक सेवा देण्याचे निर्देश देण्यात आले, जर तसे झाले नाही तर. अशा निर्देशानुसार, अर्जदाराने १० जानेवारी २०२५ रोजी सेवा शपथपत्र दाखल केले, जे या कार्यवाहीत अभिलेखावर आहे.

८. दिनांक २८ जानेवारी २०२५ रोजी "कलम ११ अंतर्गत सुनावणी आणि अंतिम निकालासाठी" या मथळ्याखाली अर्ज सुनावणीसाठी सूचीबद्ध करण्यात आला होता. सकाळच्या सत्रात जेव्हा ते पुकारण्यात आले, तेव्हा अर्जदाराच्या विद्वान वकिलाला या अर्जाच्या सुनावणीबद्दल उत्तरवादींच्या वकिलाला माहितीदेण्याचे /सूचित करण्याचे निर्देश देण्यात आले. त्यामुळे हे प्रकरण नंतर ठेवण्यात आले. दुपारच्या जेवणानंतरच्या सत्रांमध्ये, अर्जदाराच्या विद्वान वकिलाने नंतर या न्यायालयाला कळवले की त्यांनी त्यानुसार

उत्तरवादींना एक ईमेल पाठवला आणि त्यांना आणि त्यांच्या अभिलेखावर असलेल्या वकिलाला सुनावणीची माहिती दिली. या ईमेलची एक प्रत अभिलेखावर दाखल करण्यात आली. मात्र, अर्जदाराच्या विद्वान वकिलाने सांगितल्याप्रमाणे, उत्तरवादींना/त्यांच्या वकिलांना असा ईमेल पाठवला गेला असला तरी, कोणीही उत्तरवादींच्या बाजूने हजर झाले नाही. हे लक्षात घेता, एसीए च्या कलम ११ अंतर्गत हा अर्ज ४ जुलै २०२३ रोजी या न्यायालयात दाखल करण्यात आला होता आणि तेव्हापासून तो प्रलंबित आहे. वर नमूद केल्याप्रमाणे, ते पूर्वी सूचीबद्ध केले गेले आहे आणि उत्तरवादी यांनी हजर न राहणे निवडले आहे. अशा तथ्यांमध्ये आणि परिस्थितीत, मी उक्त अर्जाची सुनावणी आणि निर्णय घेऊन पुढे जातो.

९. प्रथम, अर्जदार आणि उत्तरवादी यांच्यात १८ एप्रिल २०१५ रोजी निष्पादीत करण्यात आलेल्या नोंदणी अर्ज /करारात एक लवाद खंड आहे, जो असा आहे :-

> *“१६. लवाद :*
> *या अटी आणि शर्तींमुळे किंवा त्यांच्या संदर्भात उद्भवणारे कोणतेही मतभेद किंवा वाद विक्रेत्याने नियुक्त केलेल्या एकमेव लवादाकडे पाठवले जातील. लवाद हा लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ च्या तरतुदी किंवा त्यातील कोणत्याही वैधानिक सुधारणा किंवा सुधारणा किंवा त्याच्या कोणत्याही पुनर्अधिनियमाच्या अधीन असेल आणि तो मुंबईत आयोजित केला जाईल.”*

वरील संदर्भात, एसीए चे कलम ७ असे आदेश देते की लवाद करार हा करारामध्ये समाविष्ट असलेल्या लवाद खंडाच्या स्वरूपात किंवा वेगळ्या कराराच्या स्वरूपात असू शकतो, जो लेखी असेल. दिलेल्या प्रकरणात नोंदणी अर्ज/करारात नमूद केल्याप्रमाणे (उपरोल्लेखित) लवाद खंड एसीएच्या कलम ७ अंतर्गत विहित केलेल्या लवाद कराराचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्य स्पष्टपणे दर्शवते.

१०. दिलेल्या तथ्ये आणि परिस्थितीत, असे दिसून येते की पक्षांमध्ये वाद आणि मतभेद उद्भवले, प्रामुख्याने 'अ' पासून 'ब' मध्ये श्रेणी बदलल्यामुळे अर्जदाराने केलेल्या अतिरीक्त बिलिंगमुळे, ज्याची परिणती अर्जदाराच्या वकिलाने दिनांक १० ऑक्टोबर २०२२ रोजी जारी केलेल्या कायदेशीर सूचनेत झाली, त्यानंतर २९ नोव्हेंबर २०२२ रोजी अर्जदाराच्या वकिलाने उत्तरवादींना संबोधित केलेली स्मरणपत्र सूचना. १० ऑक्टोबर २०२२ रोजीच्या अशा कायदेशीर सूचनेला उत्तरवादींच्या वकिलाने ३० जानेवारी २०२३ रोजी लिहिलेल्या पत्राद्वारे योग्य उत्तर दिले होते.

११. हे लक्षात घेणे आवश्यक आहे की अर्जदाराने वरील बाबी लक्षात घेऊन उत्तरवादींना उद्देशून ९ मे २०२३ रोजी लवादाची मागणी करणारी नोटीस जारी केली.

या सूचनेतील संबंधित खंड पुढीलप्रमाणे आहेत :-

> "२. तुमच्या उत्तरात घेतलेली भूमिका लक्षात घेता, माझा ग्राहक आणि तुम्ही यांच्यात स्पष्ट वाद आणि/किंवा मतभेद आहेत. पक्षांमधील कराराच्या खंड

१६ नुसार, लवादासाठी अनिवार्य तरतूद आहे ज्यामध्ये असे नमूद केले आहे की कराराच्या अटी आणि शर्तींनुसार उद्भवणारे सर्व आणि कोणतेही विवाद/मतभेद लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ अंतर्गत लवादाकडे पाठवले जातील.

३. लवादाचे ठिकाण मुंबई असेल. अर्जाचे अनुच्छेद १६ खालीलप्रमाणे पुनरुत्पादित केले आहे :-

१६. *लवाद :- या अटी व शर्तींमुळे किंवा त्यांच्या संदर्भात उद्भवणारा कोणताही फरक किंवा विवाद विक्रेत्याने नियुक्त केलेल्या विक्री लवादाच्या लवादाकडे पाठविला जाईल.*

लवादाचा वरील खंड कायद्याच्या नजरेत अस्पष्ट आणि निरर्थक आहे, कारण सुधारित लवाद आणि सामंजस्य कायद्यानुसार, करार/कराराच्या दोन्ही पक्षांच्या संमतीनुसार एकमेव लवादाची नियुक्ती करणे अनिवार्य आहे. त्यामुळे तुम्हाला एकमेव लवाद नियुक्त करण्याचा कोणताही अधिकार नाही.

६. कृपया लक्षात घ्या की, ही सूचना मिळाल्यापासून पंधरा (१५) दिवसांच्या कालावधीत या सूचनेला सकारात्मक प्रतिसाद देण्यात तुमच्या बाजूने अपयश आल्यास, माझ्या ग्राहकाला माननीय मुंबई उच्च न्यायालयाद्वारे एकमेव लवादाच्या नियुक्तीसाठी कायद्यांतर्गत योग्य उपाय शोधण्यास भाग पाडले जाईल, ज्याची किंमत आणि परिणामांसाठी तुम्ही एकटेच जबाबदार असाल."

लवादाची मागणी करणाऱ्या अशा सूचनेला प्रतिसाद देण्यात उत्तरवादींना अपयश आले आहे.

(बी) विश्लेषण :-

१२. वरील पार्श्वभूमीवर, हे लक्षात घेतले पाहिजे की नोंदणी अर्ज/करारात समाविष्ट असलेला लवाद खंड केवळ विक्रेत्यालाच अधिकार देतो, म्हणजेच, **टीआरएफ लिमिटेड - विरुद्ध - एनर्गो इंजिनिअरिंग प्रोजेक्ट्स लिमिटेड**[1] आणि **पर्किन्स ईस्टमन आर्किटेक्ट्स डीपीसी - विरुद्ध - एचएससीसी (इंडिया) लिमिटेड**[2] यामध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने घालून दिलेल्या कायद्याच्या प्रकाशात, आणि त्यानंतर **सेंट्रल ऑर्गनायझेशन फॉर रेल्वे इलेक्ट्रिफिकेशन - विरुद्ध - ईसीआय एसपीआयसी एसएमओ एमसीएमएल (जेव्ही) ए जॉईंट व्हेंचर कंपनी**[3] मध्ये अलीकडील पूर्ण खंडपीठाच्या निर्णयानुसार एकमेव लवाद नियुक्त करण्यासाठी उत्तरवादी लवाद म्हणून काम करण्यास अपात्र आहेत. या निर्णयांमुळे हे स्पष्ट होते की विवादात किंवा त्याच्या निकालात स्वारस्य असलेल्या करार करणाऱ्या पक्षांपैकी एकाने एकतर्फी नियुक्त केलेल्या लवादाला एकमेव लवाद नियुक्त करण्याचा एकतर्फी अधिकार असू शकत नाही. मात्र, जेव्हा लवाद खंडाच्या अस्तित्वावर कोणताही वाद नसतो तेव्हा एसीए च्या कलम ११(६) अंतर्गत न्यायालयाला लवाद नियुक्त करण्याचा अधिकार आहे. स्पष्टपणे प्रस्तुत प्रकरणात नोंदणी अर्ज /कराराच्या खंड १६ मधील लवाद कराराचे अस्तित्व स्पष्ट, निर्विवाद आणि अनियंत्रित आहे. एसीए च्या उपकलम (६ए) सह कलम ११(६)

1 (२०१७) ८ एससीसी ३७७

2 (२०२०) २० एससीसी ७६०

3 २०२४ एससीसी ऑनलाईन एससी ३२१९

अन्वये हे निश्चित झाले आहे की लवाद कराराच्या अस्तित्वाची तपासणी केल्यानंतर न्यायालय एसीए च्या कलम ११ अंतर्गत लवादाची नियुक्ती करण्यासाठी आपल्या अधिकारक्षेत्राचा वापर करेल. त्याचप्रमाणे, **लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ आणि मुद्रांक कायदा, १८९९ अंतर्गत** लवाद करार यांच्यातील **परस्परसंबंधां मध्ये**[4] दिलेल्या निर्णयानुसार, सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयानुसार, एसीए च्या कलम ७ च्या दृष्टीने लवाद कराराची वैधता औपचारिक वैधतेच्या आवश्यकतेपर्यंत मर्यादित ठेवली पाहिजे, जेणेकरून करार लेखी असेल. तसेच, माहिती आणि पुराव्यांच्या आधारे लवाद कराराचे अस्तित्व आणि वैधता निश्चित करणे हे लवाद न्यायाधिकरणावर सोडायचे आहे. सर्वोच्च न्यायालयाच्या या निर्णयाचे अनुसरण **टाटा कॅपिटल लिमिटेड - विरुद्ध - प्रियंका कम्युनिकेशन्स (इंडिया) प्रायव्हेट लिमिटेड आणि इतर**[5] या प्रकरणांमध्ये आणि **गोक्वी टेक्नॉलॉजीज प्रायव्हेट लिमिटेड - विरुद्ध - सोक्राती टेक्नॉलॉजीज प्रायव्हेट लिमिटेड**[6] या प्रकरणातील सर्वोच्च न्यायालयाच्या अलीकडील निर्णयात केले गेले आहे, जो इंटरप्ले (उपरोल्लेखित) मधील निर्णयाचे अनुसरण करतो. हे न्यायालय या निर्णयांना बांधील आहे. ते लक्षात घेता, दिलेल्या तथ्यांप्रमाणे, लवाद कराराचे अस्तित्व स्पष्ट आणि निर्विवाद आहे.

---

4 (२०२४) ६ एससीसी १

5 २०२४ एससीसी ऑनलाईन बॉम्बे ३३०६

6 २०२४ एससीसी ऑनलाईन एससी ३१८९

वरील गोष्टींच्या प्रकाशात, मी लवाद खंड /करार (उपरोल्लेखित) च्या संदर्भात, एसीए च्या कलम ११ अंतर्गत एकमेव लवाद नियुक्त करण्यासाठी पुढे जातो.

आदेश

i. या न्यायालयाचे वकील **सुश्री. श्रुती डी. व्यास** यांची विद्वान एकमेव लवाद म्हणून नियुक्ती करण्यात येत आहे.

ii. या आदेशाची प्रत हा आदेश अपलोड केल्याच्या तारखेपासून दहा (१०) दिवसांच्या आत अर्जदाराच्या वकिलांद्वारे विद्वान एकमेव लवादाला कळवली जाईल.

iii. अर्जदाराचे वकील या आदेशाची एक नक्कल प्रत विद्वान एकमेव लवादाकडे खालील टपाल आणि ईमेल पत्त्यावर पाठवतील :-

लवाद/लवाद : सुश्री. श्रुती डी. व्यास,

भ्रमणध्वनी क्रमांक ९८२०६८७८०९

पत्ता : १९, मेहर आबाद, टाटा गार्डनजवळ,

भुलाभाई देसाई रोड, मुंबई - ४०० ०२६.

ईमेल आयडी : shrutidvyas@gmail.com

iv. **खुलासा :** विद्वान एकमेव लवादांना विनंती आहे की त्यांनी लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ च्या कलम ११(८) सह कलम १२(१) नुसार आवश्यक खुलासा कागदी किंवा सॉफ्ट कॉपीमध्ये पक्षांच्या वकिलांना शक्य तितक्या लवकर पाठवावा. अर्जदाराचे वकील विद्वान एकमेव लवादाने मूळ निवेदन उपलब्ध करून दिल्यानंतर तीन (०३) दिवसांच्या आत नोंदणीमध्ये दाखल करण्याची व्यवस्था करतील.

v. **लवादासमोर हजर राहणे :** पक्षकार विद्वान एकमेव लवादासमोर अशा तारखेला आणि अशा ठिकाणी हजर राहतील जेव्हा विद्वान एकमेव लवादाने योग्य निर्देश मिळवण्याचा निर्णय घेतला असेल, जेणेकरून युक्तिवाद पूर्ण करण्याचे वेळापत्रक निश्चित करता येईल.

vi. **अंतरिम अर्ज/अर्ज** : लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ च्या कलम १७ अंतर्गत दाखल केलेला अंतरिम अर्ज, जर असेल तर, जेव्हा पाठवला जाईल तेव्हा लवादाद्वारे त्यावर निर्णय घेतला जाईल.

vii. **शुल्क :** लवाद न्यायाधिकरणाचे शुल्क लवाद आणि सामंजस्य कायदा, १९९६ च्या चौथ्या अनुसूचीद्वारे नियंत्रित केले जाईल.

viii. **खर्च आणि शुल्काची सहभागिता :** लवादाचा सर्व खर्च आणि लवादाचे शुल्क दोन्ही बाजूंनी समान प्रमाणात उचलले जाईल यावर पक्ष सहमत आहेत.

१३. लवादाचा अर्ज वरील अटींनुसार निकाली काढण्यात येत आहे.

[न्यायमूर्ति अद्वैत एम. सेठना]

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."